

Эзгулик ва адолатни улуфлаган аллома

Юртимиз истиклол шарофатига мусассар бўлганидан сўнг тарихда яшаб ўтган кўплаб улуг ажходларимиз хаёт йўллари хамда уларнинг бебоҳи имлий меросини ҳар томонлами чукур тадқиқ этишига давлатимиз томонидан кенг имкониятлар яратилимокда.

Азим дўйримизнинг ҳар бир худудидан, жумладан, Самарканд, Бухоро, Тошкент, Хоразм, Кашқадарё, Жиззах, Фарғона каби манзилларидан юзлаб алломалар этишиб чиқсан. Айниқса, "Насафий" нисбаси билан қалам тегратган ажходларимизнинг имлий мерослари диккатга сазовордир. Улар орасида, шубҳасиз, Абу Мунин Насафийнинг ўрни бекеши. Сабаби, бу улуг зотинг ўрта асрларда олиб борган фаолияти нафакат ўша давр, балки келажак авлод камолоти учун ҳам жуда катта аҳамиятни касб этган.

МЕРОС

Шуни алоҳида ифтихор билан таъкидлаш керакки, Абу Мунин Насафий имлий меросини ўрганиш бўйича жорий ийлда самарали ишлар амалга оширилмоқда. Президентимиз Шавкат Миризбев ташаббуси билан алломанинг мақбасида таъмирдан чиқарилди, катта зиёратгоҳга аллантичи ишлари давом этмоқда. Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 18 апрелдаги тегишилди карорига мувофиқ, Абу Мунин Насафийнинг бой имлий-мавнавий меросини чукур ўрганиш, халқимиз ва жаҳон жамоатлигини ўртасида кенг тарби килиш бўйича изиз саъй-харакатлар олиб бориляпти.

Насафий бобомиз ўз асрларидаги турли бузғани, адашган оқимларга кескин раддиялар берид, уларнинг дўйримизда ривожланшига каршилик қылган. Ўша давр уламолари Абу Мунин Насафийнинг ўз асрларидаги иллатларни фош этиб, хакиқатни баён қылгани учун унга араб тилида "Сайф ул-хак", яъни "Хакиқат килиши" деган шараги ном берганлар.

Тарихий манбаҳарда кўрсатилишича, Абу Мунин Насафий 1027 йили таваллуд топган хамда

1114 йили зулхижжа ойининг йигирма бешинчи куни (21 май) вафот этган. Улуг ажходларимиз Қарши туманинг Ковчин қишлоғида маңгу кўним топган.

Абу Мунин Насафий дастлабки таълимни туғилиб ўтган шахри Насафид эгаллаб, сўнгра имифаннинг йирик марказларидан хисобланган Самаркандга кўчиб ўтган, кейинчалик фаолиятини Бухорода давом этирган. Насафий "Табсират ал-адилла" номли шоҳасарини 1106 йили Бухорода ёзил тутагтанидан, у Бухорода анча вакт муким қолган, деган хуласага келиш мумкин. Аммо олим илмий меросини алоҳида кадрлаган.

Насафий ўзининг самарали ижоди давомида калом илмига оид ўндан ортиқ асарлар ёзиб колдирган. "Табсират ал-адилла", "Китоб ат-тамҳид ли қавоид ат-тавҳид", "Баҳр ал-қалом", "Маноҳих ал-амима фил-ғурур", "Изоҳ ал-Манҳаж ли қавиин ал-апқ ҳуҳжатан", "Касид ал-қавоид фи им ал-акоид", "Ал-Ифсад ли ҳадъ ал-илҳод" хамда "ал-Умда фи услул аль-ғиҳ" асарлари ана шулар жумласиданди. Бизнинг давримизгача улардан факат учтаси, яъни "Табсират ал-адилла", "Китоб ат-тамҳид ли қавоид ат-тавҳид" ва "Баҳр ал-қалом" номли асарлари етиб келган хамда нашр этилган. Мазкур асарлар орасида "Табсират ал-адилла" алломанинг энг катта ижод махсулидир.

Энди Абу Мунин Насафийнинг мотуридия таълимотни ривохига кўшган ҳиссаси хусусида далилларга таянган ҳолда сўз юритсан. Чунки улуг ажходимизнинг айан шу хизмати унинг улугвон мавқеини бўлгилаб берган. Ҳаммаси Абу Мунин унинг сўнгига йилларидан ёзил тутагтган "Табсират ал-адилла" асари билан боғлиқдир. Чунки Насафий ўзининг устози Абу Мансур Мотуридийнинг таълимотига бўлган муносабатнинг ижти-

юксак баҳо берганлар. Жумладан, туркияни каломшунсо олим, профессор Ҳусайн Отай: "Мотуридия таълимотининг энг машҳур мутакаллим олими Абу Мунин Насафийдан кейин унинг йўлида ва тизимида у каби шахс хали етишиб чиқмаган", деб алломанинг имлий меросини юксак баҳо беради. Мотуридийнинг "Тавҳид" асарини нашрга таъёрлаган тадқиқотчи Фатхulloҳ Ҳулаифа эса Мотуридия калом мактабининг ривохига хеч ким Абу Мунин Насафийдек катта хизмат кўрсатмаган", деб унинг имлий меросини алоҳида кадрлайди.

Абу Мунин Насафий шонин таълимида иккита улаки хизмати билан доими бизнинг қалбимизда яшайди. Биринчидан, унинг мотуридия таълимотининг дўйримизда саклантирилганда энг катта хизмат бўлса, иккичи жihatдан, ўша даврда дўйримизда турли бузғанинг оқимларининг ривохига катта каршилик кўрсатсанлиги туфайлидир.

Юкоридаги мисоллардан хуласа килиб айтиш мумкини, Абу Мунин Насафий мотуридия таълимотни вакилиларнинг энг ёрқин вакили бўлган. Шунинг учун ҳам улуг ажходимизнинг "Табсират ал-адилла" асари билан танишиб чиқсан Гарб шарқшунослири уни Мотуридия таълимотининг интерпретатори (ўритик, асослаб берувчи) "деб ўзларининг илик Фикрларини билдирганлар.

Абу Мунин Насафийнинг имлий меросини бузғанинг оқимларига кўнсантилган. Бундан ташкири, Ҳайитмат ота шогирдлари билан биргаликда Урганч, Ҳива шаҳрларидаги бир катор бинолар айланлari ва устуналирига ўйма накшлар ислаған. Уста ясаган нақшндор устунар, эшиқлар ҳамда бошқа ўймарлик масупларига хорижлик сайёйларнинг ҳавасу ҳайитмати сифатига тилга олинади. Абу Мунин Насафий имлий-мавнавий меросини яқиндан ўрганган тадқиқотчilar унинг ижти-

мой-сиёсий ва мафкуравий омиллар таъсирида сусайбি боратганда сабабли унинг "Китоб ат-тавҳид" асарига шарҳ сифатида "Табсират ал-адилла" фису адидин ала тарикати Абу Мансур ал-Мотуридий" ("Мотуридия таълимотининг дин асосларида ҳақлигига аниқ далиллар") номли асарини ёзган.

Олимнинг "Табсират ал-адилла" асарини кўздан кечирсан, дастлабки саҳифалардан ривохига мавзуларда Насафий, асосан, мустазилий ва бошқа дашашган фиркаларга қарши радилялар билдиради.

Абу Мунин Насафий шонин таълимида иккита улаки хизмати билан доими бизнинг қалбимизда яшайди. Биринчидан, унинг мотуридия таълимотининг дўйримизда саклантирилганда энг катта хизмат бўлса, иккичи жihatдан, ўша даврда дўйримизда турли бузғанинг оқимларининг ривохига катта каршилик кўрсатсанлиги туфайлидир.

Юкоридаги мисоллардан хуласа килиб айтиш мумкини, Абу Мунин Насафий мотуридия таълимотни вакилиларнинг энг ёрқин вакили бўлган. Шунинг учун ҳам улуг ажходимизнинг "Табсират ал-адилла" асари билан танишиб чиқсан Гарб шарқшунослири уни Мотуридия таълимотининг интерпретатори (ўритик, асослаб берувчи) "деб ўзларининг илик Фикрларини билдирганлар.

Абу Мунин Насафийнинг имлий меросини бузғанинг оқимларига кўнсантилган. Бундан ташкири, Ҳайитмат ота шогирдлари билан биргаликда Урганч, Ҳива шаҳрларидаги бир катор бинолар айланлari ва устуналирига ўйма накшлар ислаған. Уста ясаган нақшндор устунар, эшиқлар ҳамда бошқа ўймарлик масупларига хорижлик сайёйларнинг ҳавасу ҳайитмати сифатига тилга олинади. Абу Мунин Насафий имлий-мавнавий меросини яқиндан ўрганган тадқиқотчilar унинг ижти-

мой-сиёсий ва мафкуравий омиллар таъсирида сусайби боратганда сабабли унинг "Китоб ат-тавҳид" асарига шарҳ сифатида "Табсират ал-адилла" фису адидин ала тарикати Абу Мансур ал-Мотуридий" ("Мотуридия таълимотининг дин асосларида ҳақлигига аниқ далиллар") номли асарини ёзган.

Олимнинг "Табсират ал-адилла" асарини кўздан кечирсан, дастлабки саҳифалардан ривохига мавзуларда Насафий, асосан, мустазилий ва бошқа дашашган фиркаларга қарши радилялар билдиради.

Абу Мунин Насафий шонин таълимида иккита улаки хизмати билан доими бизнинг қалбимизда яшайди. Биринчидан, унинг мотуридия таълимотининг дўйримизда саклантирилганда энг катта хизмат бўлса, иккичи жihatдан, ўша даврда дўйримизда турли бузғанинг оқимларининг ривохига катта каршилик кўрсатсанлиги туфайлидир.

Юкоридаги мисоллардан хуласа килиб айтиш мумкини, Абу Мунин Насафий мотуридия таълимотни вакилиларнинг энг ёрқин вакили бўлган. Шунинг учун ҳам улуг ажходимизнинг "Табсират ал-адилла" асари билан танишиб чиқсан Гарб шарқшунослири уни Мотуридия таълимотининг интерпретатори (ўритик, асослаб берувчи) "деб ўзларининг илик Фикрларини билдирганлар.

Абу Мунин Насафий шонин таълимида иккита улаки хизмати билан доими бизнинг қалбимизда яшайди. Биринчидан, унинг мотуридия таълимотининг дўйримизда саклантирилганда энг катта хизмат бўлса, иккичи жihatдан, ўша даврда дўйримизда турли бузғанинг оқимларининг ривохига катта каршилик кўрсатсанлиги туфайлидир.

Юкоридаги мисоллардан хуласа килиб айтиш мумкини, Абу Мунин Насафий мотуридия таълимотни вакилиларнинг энг ёрқин вакили бўлган. Шунинг учун ҳам улуг ажходимизнинг "Табсират ал-адилла" асари билан танишиб чиқсан Гарб шарқшунослири уни Мотуридия таълимотининг интерпретатори (ўритик, асослаб берувчи) "деб ўзларининг илик Фикрларини билдирганлар.

Абу Мунин Насафий шонин таълимида иккита улаки хизмати билан доими бизнинг қалбимизда яшайди. Биринчидан, унинг мотуридия таълимотининг дўйримизда саклантирилганда энг катта хизмат бўлса, иккичи жihatдан, ўша даврда дўйримизда турли бузғанинг оқимларининг ривохига катта каршилик кўрсатсанлиги туфайлидир.

Юкоридаги мисоллардан хуласа килиб айтиш мумкини, Абу Мунин Насафий мотуридия таълимотни вакилиларнинг энг ёрқин вакили бўлган. Шунинг учун ҳам улуг ажходимизнинг "Табсират ал-адилла" асари билан танишиб чиқсан Гарб шарқшунослири уни Мотуридия таълимотининг интерпретатори (ўритик, асослаб берувчи) "деб ўзларининг илик Фикрларини билдирганлар.

Абу Мунин Насафий шонин таълимида иккита улаки хизмати билан доими бизнинг қалбимизда яшайди. Биринчидан, унинг мотуридия таълимотининг дўйримизда саклантирилганда энг катта хизмат бўлса, иккичи жihatдан, ўша даврда дўйримизда турли бузғанинг оқимларининг ривохига катта каршилик кўрсатсанлиги туфайлидир.

Юкоридаги мисоллардан хуласа килиб айтиш мумкини, Абу Мунин Насафий мотуридия таълимотни вакилиларнинг энг ёрқин вакили бўлган. Шунинг учун ҳам улуг ажходимизнинг "Табсират ал-адилла" асари билан танишиб чиқсан Гарб шарқшунослири уни Мотуридия таълимотининг интерпретатори (ўритик, асослаб берувчи) "деб ўзларининг илик Фикрларини билдирганлар.

Абу Мунин Насафий шонин таълимида иккита улаки хизмати билан доими бизнинг қалбимизда яшайди. Биринчидан, унинг мотуридия таълимотининг дўйримизда саклантирилганда энг катта хизмат бўлса, иккичи жihatдан, ўша даврда дўйримизда турли бузғанинг оқимларининг ривохига катта каршилик кўрсатсанлиги туфайлидир.

Юкоридаги мисоллардан хуласа килиб айтиш мумкини, Абу Мунин Насафий мотуридия таълимотни вакилиларнинг энг ёрқин вакили бўлган. Шунинг учун ҳам улуг ажходимизнинг "Табсират ал-адилла" асари билан танишиб чиқсан Гарб шарқшунослири уни Мотуридия таълимотининг интерпретатори (ўритик, асослаб берувчи) "деб ўзларининг илик Фикрларини билдирганлар.

Абу Мунин Насафий шонин таълимида иккита улаки хизмати билан доими бизнинг қалбимизда яшайди. Биринчидан, унинг мотуридия таълимотининг дўйримизда саклантирилганда энг катта хизмат бўлса, иккичи жihatдан, ўша даврда дўйримизда турли бузғанинг оқимларининг ривохига катта каршилик кўрсатсанлиги туфайлидир.

Юкоридаги мисоллардан хуласа килиб айтиш мумкини, Абу Мунин Насафий мотуридия таълимотни вакилиларнинг энг ёрқин вакили бўлган. Шунинг учун ҳам улуг ажходимизнинг "Табсират ал-адилла" асари билан танишиб чиқсан Гарб шарқшунослири уни Мотуридия таълимотининг интерпретатори (ўритик, асослаб берувчи) "деб ўзларининг илик Фикрларини билдирганлар.

Абу Мунин Насафий шонин таълимида иккита улаки хизмати билан доими бизнинг қалбимизда яшайди. Биринчидан, унинг мотуридия таълимотининг дўйримизда саклантирилганда энг катта хизмат бўлса, иккичи жihatдан, ўша даврда дўйримизда турли бузғанинг оқимларининг ривохига катта каршилик кўрсатсанлиги туфайлидир.

Юкоридаги мисоллардан хуласа килиб айтиш мумкини, Абу Мунин Насафий мотуридия таълимотни вакилиларнинг энг ёрқин вакили бўлган. Шунинг учун ҳам улуг ажходимизнинг "Табсират ал-адилла" асари билан танишиб чиқсан Гарб шарқшунослири уни Мотуридия таълимотининг интерпретатори (ўритик, асослаб берувчи) "деб ўзларининг илик Фикрларини билдирганлар.

Абу Мунин Насафий шонин таълимида иккита улаки хизмати билан доими бизнинг қалбимизда яшайди. Биринчидан, унинг мотуридия таълимотининг дўйримизда саклантирилганда энг катта хизмат бўлса, иккичи жihatдан, ўша даврда дўйримизда турли бузғанинг оқимларининг ривохига катта каршилик кўрсатсанлиги туфайлидир.